

ДЕРЖАВНІ САНІТАРНІ НОРМИ І ПРАВИЛА

«Про безпеку і захист працівників від шкідливого впливу азбесту та матеріалів і виробів, що містять азбест»

І. Загальні положення

1. Ці Державні санітарні норми і правила визначають вимоги щодо попередження ризиків, пов'язаних з впливом азбесту на здоров'я працівників на робочих місцях всіх видів діяльності, під час яких працівники зазнають або можуть зазнавати дію шкідливого впливу азбестового пилу або пилю, що виділяється з азбестовмісних матеріалів та виробів, та на здоров'я населення, що проживає в зоні такого впливу.

2. Забороняється виробництво та використання азбесту незалежно від його виду та азбестовмісних виробів і матеріалів в технологічних процесах та при проведенні будівельно-монтажних робіт.

Матеріали та вироби, що містять азбест і вже використовуються, можна й надалі використовувати до їх заміни або утилізації.

Азбестовмісні ізоляційні матеріали та вироби низької щільності (1 г/см³) підлягають заміні та утилізації.

3. У цих Державних санітарних нормах і правилах терміни вживаються у таких значеннях:

азбест – узагальнене найменування волокнистої форми мінералів із класу силікатів, до яких належать актиноліт (CAS 77536-66-4), амозит (CAS

12172-73-5), антофіліт (CAS 77536-67-5), крокидоліт (CAS 12001-28-4), тремоліт (CAS 77536-68-6), хризотил (CAS 12001-29-5);

азбестовмісний пил – пил, що перебуває в повітрі, або осілий пил, в якому волокна природного азбесту перебувають у вільному або зв'язаному стані;

азбестовмісні відходи – відходи переробки і використання азбесту та азбестовмісних матеріалів і виробів (азбоцементний пил, відходи азбоцементу кускової форми, азбестовий пил і волокно, відходи азбесту в кусковій формі, відходи азбестового паперу, відходи азбестової крихти, шлам азбестовий, не забруднений небезпечними речовинами, гумоазбестові відходи – пароніт, шайби і прокладки з нього тощо);

волокно – частинка речовини із співвідношенням довжини до діаметра не менше ніж 3:1;

захист часом – обмеження шкідливої дії несприятливих факторів виробничого середовища та трудового процесу на працівників за рахунок зменшення тривалості їх дії (введення внутрішньозмінних перерв, скорочення часу робочого дня, збільшення тривалості щорічної відпустки, зменшення тривалості роботи в шкідливих умовах);

контрольний рівень пилового навантаження – величина пилового навантаження, сформованого протягом усього періоду професійного контакту з фактором, за умови дотримання середньозмінної граничнодопустимої концентрації (далі – ГДК) пилу;

пилове навантаження (далі – ПН) на органи дихання працівника - реальна або прогнозована величина сумарної експозиційної дози пилу, що впливає на органи дихання працівника, яка виражає загальну масу пилу, що визначається величиною середньозмінної концентрації пилу, який працівник вдихає за весь період фактичного (або передбачуваного) професійного контакту з речовинами;

побічний продукт – продукт, що є наслідком конкретного технологічного процесу одержання цільового продукту;

респірабельне волокно – волокно, довше 5 мкм, діаметром менше 3 мкм.

4. Виконання вимог цих Державних санітарних норм і правил обов'язкове для суб'єктів господарської діяльності та громадян, які здійснюють роботи з азбестом та азбестовмісними матеріалами і виробами.

5. Ці Державні санітарні норми і правила є обов'язковими для всіх видів робіт, пов'язаних з виділенням азбестовмісного пилу, та поширюються на:

реконструкцію, технічне переоснащення, ремонт, консервацію та знесення будівель, побудованих із застосуванням азбестовмісних матеріалів та виробів;

утилізацію азбесту та азбестовмісних матеріалів і виробів;

переробку азбесту та азбестовмісних матеріалів і виробів з метою їх утилізації (далі - переробка);

технологічні процеси завантаження, розвантаження, транспортування та зберігання азбесту, азбестовмісних матеріалів і виробів з метою їх переробки та утилізації.

II. Загальні санітарно-гігієнічні вимоги та оцінка ризиків, пов'язаних із впливом пилу, утвореного азбестом або азбестовмісними матеріалами та виробами

1. Для будь-якого виду діяльності, який становить ризик щодо впливу азбестового пилу або пилу, що виділяється азбестовмісними матеріалами та виробами, суб'єкт господарювання здійснює проведення оцінки ризику для визначення природи впливу, зокрема мінералогічного різновиду азбесту і розміри волокон, та ступеню впливу на працівників азбестового пилу або пилу, що виділяється азбестовмісними матеріалами та виробами.

2. Якщо вплив є спорадичним та низькоінтенсивним та/або за результатами оцінки професійних ризиків, зазначеної в пункті 1 цього розділу, визначено, що граничний вплив азбесту у повітрі робочої зони не перевищує значення, визначеного у пункті 16 цього розділу, можна не застосовувати пункти 5-7 цього розділу та пункти 1-6 розділу X цих Державних санітарних норм і правил, якщо робота стосується:

короткої непостійної експлуатаційної діяльності, при якій використовуються лише нерозсипчаті матеріали;

видалення без пошкодження матеріалів, що не розкладаються і в яких азбестові волокна міцно пов'язані у матрицю;

інкапсуляції або герметизації матеріалів, що містять азбест і перебувають у хорошому стані;

контролю за якістю повітря і збору зразків для встановлення наявності азбесту у певному матеріалі.

3. Оцінка, передбачена в пункті 1 цього розділу, є предметом консультації з працівниками (їх представниками) в рамках підприємства або установи і переглядається, якщо є підстави вважати її некоректною або у випадку зміни матеріалу на роботі.

4. З урахуванням положень пункту 2 цього розділу вживаються заходи, наведені у пунктах 5-7 цього розділу.

5. Не менше ніж за 10 календарних днів до початку робіт, згаданих у пункті 1 розділу I цих Державних санітарних норм і правил, роботодавець подає повідомлення територіальному органу Держпраці та центру контролю та профілактики хвороб МОЗ відповідної адміністративно-територіальної одиниці, в районі діяльності яких виконуватимуться роботи, в якому зазначає:

розміщення робочої зони;

вид і кількість азбесту, що використовується або обробляється;

діяльність і процеси, що виконуються;

кількість задіяних працівників;

дату початку і тривалість роботи;

заходи, вжиті для обмеження впливу азбесту на працівників.

6. Працівники (їх представники), відповідальні за охорону здоров'я та безпеку праці на підприємстві або в установі, мають бути ознайомлені з повідомленням, зазначеним у пункті 5 цього розділу.

7. У разі зміни робочих умов, що призводять до значного збільшення впливу пилу, утвореного азбестом або матеріалами, що містять азбест, роботодавець надсилає нове повідомлення, зазначене у пункті 5 цього розділу.

8. Для всіх видів діяльності, зазначених в пункті 1 розділу I цих Державних санітарних норм і правил, вплив на працівників пилу, утвореного азбестом або матеріалами, що містять азбест, на робочому місці не повинен перевищувати граничне значення, зазначене в пункті 16 цього розділу, і має бути зменшений до мінімуму, зокрема, за допомогою таких заходів:

кількість працівників, які піддаються або можуть піддаватися впливу пилу, утвореного азбестом або матеріалами, що містять азбест, має бути зменшена до мінімуму;

робочі процеси організують таким чином, щоб азбестовий пил не утворювався або, якщо це неможливо, щоб він не потрапляв у повітря;

всі приміщення і обладнання, які використовуються при переробці азбесту, необхідно регулярно та ефективно очищувати і підтримувати в належному стані;

азбест або матеріал, що містить азбест і утворює пил, зберігаються і транспортуються в належній герметичній упаковці;

відходи збираються і невідкладно видаляються з робочого місця в належній герметичній упаковці з етикетками, на яких зазначено про вміст азбесту.

9. Залежно від результатів початкової оцінки ризику і з метою забезпечення дотримання граничного значення, встановленого в пункті 16 цього розділу, роботодавець забезпечує регулярне вимірювання азбестових волокон у повітрі на робочому місці.

10. Зразки повітря робочої зони повинні відображати індивідуальний вплив на працівника пилу, утвореного азбестом або матеріалами, що містять азбест.

11. Збір зразків повітря робочої зони здійснюється персоналом, який має необхідну кваліфікацію, після консультації з працівниками (їх представниками), відповідальними за охорону здоров'я та безпеку праці на підприємстві або в установі.

12. В подальшому вибрані проби повітря робочої зони аналізуються відповідно до пунктів 14 та 15 цього розділу у лабораторіях, оснащених обладнанням для підрахунку волокон.

13. Тривалість вибірки проб повітря робочої зони має забезпечувати встановлення характерного впливу для 8-годинного періоду за допомогою замірів або зважених за часом розрахунків.

14. Підрахунок волокон здійснюється методом фазовоконтрастної мікроскопії, який відповідає методу, рекомендованому Всесвітньою організацією охорони здоров'я (оптична мікроскопія з фазовим контрастом (підрахунок на мембранному фільтрі), ISBN 9241544961, ВООЗ, Женева, 1997), або згідно з Методикою виконання вимірювань зліченої концентрації волокон азбесту в повітрі робочої зони та атмосферному повітрі методом оптичної мікроскопії (від 09 березня 2010 року МВВ № 081/12-0673-10).

15. Під час вимірювання концентрації азбесту в повітрі беруться до уваги тільки волокна завдовжки понад 5 мкм та завширшки менш як 3 мкм із зіставленням довжина/ширина більше 3:1.

16. Роботодавець забезпечує, щоб працівники не піддавалися концентрації азбесту в повітрі, що перевищує 0,1 волокна на см³ як середньозважену в часі величину впродовж восьмигодинного періоду.

17. Якщо граничне значення, визначене в пункті 16 цього розділу, перевищено, роботодавець невідкладно вживає заходів для виявлення причини перевищення та покращення ситуації і здійснює повторний замір концентрації волокон азбесту в повітрі.

18. Діяльність на ділянках з перевищенням граничного значення, передбаченого в пункті 16 цього розділу, забороняється, поки не буде вжито конкретних заходів захисту відповідних працівників або до отримання результатів покращення ситуації.

19. З метою перевірки ефективності заходів, зазначених в пункті 17 цього розділу, роботодавець невідкладно здійснює подальші заміри концентрації азбесту в повітрі.

20. Перед початком руйнівної або експлуатаційної роботи роботодавці, за допомогою отримання інформації від власників приміщень, вживають всі необхідні заходи для визначення матеріалів, що можуть містити азбест.

Якщо є сумніви щодо наявності азбесту в матеріалі або споруді, проводиться оцінка ризиків, передбачена в пункті 1 цього розділу.

21. У випадку певної діяльності, такої як руйнування, видалення азбесту, ремонт та експлуатація, яка передбачає, що граничне значення, встановлене в пункті 16 цього розділу, може бути перевищено, незважаючи на використання технічних запобіжних заходів для обмеження концентрації азбесту в повітрі, роботодавець визначає заходи для забезпечення захисту працівників під час здійснення ними такої діяльності:

працівники повинні бути забезпечені та користуватися належним респіраторним та іншим індивідуальним захисним обладнанням;

повинні бути встановлені попереджувальні знаки, які вказують на можливість перевищення граничного значення, встановленого в пункті 16 цього розділу;

не повинно допускатися поширення пилу, утвореного азбестом або матеріалами, що містять азбест, за межі приміщення або робочого місця.

22. З працівниками (їх представниками), відповідальними за охорону здоров'я та безпеку праці на підприємстві або в установі, роботодавець проводить консультації щодо відповідних заходів перед початком здійснення діяльності, зазначеної у пункті 21 цього розділу.

23. Перед початком підривної роботи або роботи з видалення азбесту та/або продуктів, що містять азбест, з будівель, споруд, заводу, установок чи суден роботодавець розробляє план роботи, який передбачає заходи, необхідні для забезпечення безпеки і охорони здоров'я працівників на робочому місці.

24. План, зазначений в пункті 23 цього розділу, визначає що:

азбест та/або продукти, що містять азбест, повинні видалятися перед проведенням руйнівних робіт, за винятком, якщо це створить більший ризик для працівників, ніж якби азбест та/або продукти, що містять азбест, залишалися на місці;

якщо необхідно, повинно бути забезпечене індивідуальне захисне обладнання, зазначене в абзаці другому пункту 21 цього розділу;

після закінчення роботи з руйнування або видалення азбесту повинна бути перевірена відсутність ризиків впливу азбесту на робочому місці відповідно до положень законодавства.

25. План додатково включає інформацію стосовно:

характеру та ймовірної тривалості роботи;

місця здійснення роботи;

методів, що застосовуються, якщо робота включає обробку азбесту або матеріалів, що містять азбест;

характеристик обладнання, що використовується для;

захисту і дезінфекції осіб, які виконують роботу;

захисту інших осіб, присутніх на місці роботи або поблизу нього.

26. Роботодавець доводить до відома територіального органу Держпраці та центру контролю та профілактики хвороб МОЗ відповідної адміністративно-територіальної одиниці план, зазначений в пункті в пункті 23 цього розділу, до початку передбачуваних робіт.

27. Роботодавець забезпечує професійну підготовку всіх працівників, які піддаються або можуть піддаватися впливу пилу, що містить азбест. Така

підготовка проводиться з регулярними інтервалами безкоштовно для працівників за рахунок роботодавця.

28. Професійна підготовка, зазначена в пункті 27 цього розділу має бути зрозумілою для працівників та надавати їм можливість набути необхідних знань і навичок в сфері запобіжних заходів і безпеки стосовно:

властивостей азбесту і його впливу на стан здоров'я, включаючи синергічний ефект куріння;

видів продуктів або матеріалів, які можуть містити азбест;

діяльності, що може призвести до впливу азбесту, і важливості запобіжних заходів для мінімізації впливу;

методів безпечної роботи, керування і захисного обладнання;

належного функціонування, вибору, пошуку, обмежень і правильного використання респіраторного обладнання;

порядку дій в аварійній ситуації;

процедур дезінфекції;

знищення відходів;

вимог до медичних оглядів.

29. Проведення робіт зі знесення або видалення азбесту повинно здійснюватися підприємствами, компетентність яких підтверджена відповідно до вимог законодавства.

30. Для всіх видів діяльності, зазначених у пункті 1 розділу I цих Державних санітарних норм і правил, та з урахуванням пункту 2 цього розділу, роботодавець вживає відповідні заходи для гарантування щодо:

чіткого розмежування і позначення попереджувальними знаками місць, в яких здійснюється вищезазначена діяльність, які мають бути не доступними для інших працівників, крім тих, які в силу своєї роботи або обов'язків повинні заходити до них, були зонами, в яких заборонене куріння;

виділення зони, в яких працівники можуть їсти та пити без ризику зараження азбестовим пилом;

забезпечення працівників належним робочим або захисним одягом;

перебування відповідного робочого або захисного одягу на підприємстві. У випадку якщо підприємство не здійснює чистку одягу самостійно, можливе його прання у відповідно обладнаних установках за межами підприємства. У цьому випадку одяг повинен транспортуватися в закритих контейнерах;

забезпечення окремих складів для робочого, захисного і вуличного одягу;

забезпечення працівників належним миючим та санітарно-гігієнічним обладнанням, включаючи душові кімнати у випадку пильної роботи;

розміщення захисного обладнання в чітко визначеному місці і перевірялось та очищалося після кожного використання;

вжиття належних заходів для ремонту або заміни дефектного обладнання перед наступним використанням.

31. Вартість заходів, вжитих відповідно до пункту 30 цього розділу, сплачується роботодавцем.

32. Для видів діяльності, зазначених в пункті 1 розділу I цих Державних санітарних норм і правил, вживаються належні заходи для забезпечення працівників (їх представників), відповідальних за охорону здоров'я та безпеку праці на підприємстві або в установі, були поінформовані стосовно:

потенційних ризиків для здоров'я внаслідок впливу пилу, утвореного азбестом або матеріалами, що містять азбест;

існування законодавчо встановлених граничних значень та необхідності контролю за атмосферним станом;

санітарно-гігієнічних вимог, включаючи необхідність утримуватися від куріння;

запобіжних заходів відносно використання захисного обладнання та одягу;

спеціальних запобіжних заходів для мінімізації впливу азбесту.

33. Крім заходів, зазначених в пункті 32 цього розділу та з дотриманням пункту 2 цього розділу роботодавець вживає належні заходи для забезпечення:

працівників (їх представників), відповідальних за охорону здоров'я та безпеку праці на підприємстві або в установі, доступом до результатів вимірювання концентрації азбесту в повітрі і отримання пояснень стосовно змісту цих результатів;

повідомлення працівників (їх представників), відповідальних за охорону здоров'я та безпеку праці на підприємстві або в установі, про факт перевищення граничного значення, встановленого у пункті 16 розділу II цих Державних санітарних норм і правил, і причини його виникнення;

консультацій стосовно заходів, які необхідно вжити у випадку аварійної ситуації.

34. З урахуванням положень пункту 2 цього розділу роботодавець вживає заходи, передбачених пунктами 1-9 розділу X цих Державних санітарних норм і правил.

III. Загальні гігієнічні вимоги до підприємств, установ, організацій з переробки та утилізації азбесту і азбестовмісних матеріалів та виробів

1. Території підприємств, установ, організацій (далі – підприємство) з переробки азбесту відокремлюються від житлової забудови санітарно-захисними зонами відповідно до вимог Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 19 червня 1996 року № 173, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 24 липня 1996 року за № 379/1404.

2. Території підприємств по переробці азбесту мають відповідати вимогам Державних санітарних норм і правил утримання територій населених місць, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 березня 2011 року № 145, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 05 квітня 2011 року за № 457/19195.

3. На території з підвітряного боку мають бути ізольовані та раціонально облаштовані майданчики для збору, сортування і короткочасного зберігання відходів виробництва та побутового сміття.

4. Виробничі будівлі та споруди, призначені для переробки азбестовмісних матеріалів та виробів, забезпечуються системами аспірації та очищення повітря.

5. При розробці технологічної схеми підприємств слід передбачати мінімальну кількість перевантажувальних вузлів і скорочення до мінімуму шляхів переміщення азбесту та азбестовмісних матеріалів і виробів.

6. Технологічні ділянки (цехи) всередині виробничих будівель розміщуються таким чином, щоб не допустити надходження та розповсюдження азбестовмісного пилу та інших шкідливих речовин на інші ділянки, що не мають джерел їх утворення.

7. Місця навантаження та розвантаження азбесту на підприємствах, що здійснюють переробку азбестовмісних матеріалів і виробів (склади, місця розтарювання, дозування та змішування азбесту з іншими компонентами, механічної обробки азбестовмісних матеріалів), необхідно позначити попереджувальними написами «Працювати із застосуванням засобів захисту органів дихання» і написами, що обмежують доступ осіб, які не мають безпосереднього відношення до виконуваних робіт.

8. При роботах з азбестом та азбестовмісними матеріалами і виробами поза підприємствами, що здійснюють переробку азбестовмісних матеріалів і виробів, місця перезатарювання азбесту, механічної обробки азбестовмісних матеріалів і виробів, видалення й ремонту тепло- і звукоізоляційних азбестовмісних покриттів необхідно проектувати таким чином, щоб не допустити розповсюдження волокон азбесту за їхні межі, та позначити попереджувальними написами «Працювати із застосуванням засобів захисту органів дихання» і написами, що обмежують доступ осіб, які не мають безпосереднього відношення до виконуваних робіт.

9. Склади азбесту, видаленого з окремих приміщень або споруд, мають розміщуватися в окремо розташованих будівлях або ізольованих приміщеннях з обмеженим доступом.

10. Пульти для дистанційного керування обладнанням, що є постійним робочим місцем, потрібно розташовувати в ізольованих кабінах, приміщеннях або операторських зонах з оптимальними або допустимими умовами праці.

11. Приміщення пультів дистанційного керування відокремлюються від виробничих тамбуром-шлюзом та/або обладнуються самостійним виходом у коридор (за можливості).

12. Виробничі будівлі та споруди, призначені для робіт з азбестом та азбестовмісними матеріалами і виробами, забезпечуються обладнанням для збирання осілого пилу.

13. У приміщеннях, де може виділятися азбестовий пил, заборонено застосовувати конструктивні елементи та оздоблювальні матеріали, що сприяють його накопиченню та ускладнюють прибирання.

14. Для очищення виробничих приміщень, машин та обладнання від азбестовмісного пилу застосовуються безпилкові методи прибирання (пневмоприбирання, вологе прибирання та інші). Вологе прибирання виробничих і підсобних приміщень, обладнання від азбестовмісного пилу здійснюється водою.

IV. Санітарні вимоги до технологічних процесів та виробничого обладнання

1. Під час проектування, організації та проведення технологічних процесів з використанням азбесту при переробці та утилізації азбестовмісних матеріалів і виробів необхідно передбачити:

скорочення часу безпосереднього контакту працівника з азбестовмісним пилом шляхом застосування комплексної механізації, автоматизації, дистанційного керування технологічними процесами та операціями;

застосування безвідходних технологічних процесів;

систему контролю та керування технологічними процесами, що захищає працівників від впливу азбестовмісного пилу, зокрема аварійне відключення виробничого обладнання;

застосування безперервних виробничих процесів, герметизацію обладнання, використання обладнання із вбудованими місцевими відсмоктувачами пилу.

2. До матеріалів і процесів, здатних викликати забруднення виробничого середовища азбестовмісним пилом, слід застосовувати технологічно раціональні способи їх використання:

використання та обслуговування механізмів, установок, обладнання, інструментів, вентиляційних систем відповідно до інструкцій з експлуатації;

зволоження азбестовмісних виробів і матеріалів на робочих місцях перед розпакуванням, переробкою, вантажно-розвантажувальними роботами, використанням, механічною обробкою, очищенням, обдиранням і видаленням (за можливості);

правильне використання засобів колективного та індивідуального захисту.

3. Усі види обладнання, що є потенційним джерелом виділення азбестовмісного пилу в повітря робочої зони, необхідно герметизувати, приєднати до систем аспірації та забезпечити апаратами очищення повітря. Експлуатація обладнання при відключених системах аспірації та апаратах очищення повітря забороняється.

4. Конвеєри для транспортування азбесту або сумішей азбесту з іншими матеріалами мають бути закриті та оснащені обладнанням для підключення до систем аспірації в місцях перевантаження матеріалів.

5. У випадку, коли неможливо виключити виділення азбестовмісного пилу в повітря робочої зони, необхідно застосовувати:

заходи та засоби, що максимально зменшують потрапляння пилу до виробничих приміщень, нагромадження його на обладнанні та будівельних конструкціях;

засоби пилоприбирання;

засоби індивідуального захисту (далі – ЗІЗ) органів дихання від аерозолів переважно фіброгенної дії.

6. Для всіх технологічних процесів та операцій необхідно передбачити засоби автоматизації і механізації основних та допоміжних виробничих операцій, що мінімізують ручну працю.

V. Санітарно-гігієнічні вимоги до пакування, складування, транспортування та вантажно-розвантажувальних робіт

1. Обов'язковому пакуванню підлягають азбест, азбестовмісні матеріали та вироби, що утворюють пил.

2. Азбест повинен упаковуватися в міцну герметичну пилонепроникну тару (паперові або синтетичні мішки, м'які спеціалізовані контейнери). Пластикові матеріали, що використовуються для виготовлення тари, мають бути стійкими до ультрафіолетового випромінювання.

3. Устя мішків з азбестом зшиваються ниткою або закриваються будь-яким способом зварювання. При зшиванні ниткою шов має складатися не менше ніж з двох стібків на сантиметр.

4. При порушенні цілісності пакування допускається усувати пошкодження за допомогою клейкої стрічки з наступним перезатарюванням у герметичну тару.

5. При формуванні транспортного пакета пакувальні одиниці (мішки) з азбестом надійно закріплюються на піддоні або без піддона за допомогою термоусадочної плівки або іншим способом.

6. Пакувальні одиниці азбестовмісних матеріалів та виробів, що утворюють пил (рулони, стопи, бобіни, бухти тощо), запаковуються в пилонепроникний матеріал (плівки, мішки, чохла тощо).

7. Перевезення вантажів, що містять азбест та азбестовмісні матеріали і вироби, що утворюють пил, здійснюється відповідно до вимог Закону України «Про перевезення небезпечних вантажів» та Правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 04 серпня 2018 року № 656, зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 11 вересня 2018 року за № 1041/32493.

Вантаж має містити попередження: «При механічній обробці продукції використовувати засоби індивідуального захисту. При механічній обробці в приміщеннях вживати заходів щодо профілактики розповсюдження пилу за межі приміщення».

8. Транспортування азбестовмісних матеріалів і виробів, що утворюють пил, здійснюється в запакованому вигляді:

при сухопутних перевезеннях – у критих залізничних вагонах або автотранспортних засобах;

при водних перевезеннях – у закритих трюмах або контейнерах.

9. Навантаження й розвантаження азбестовмісних матеріалів і виробів, що утворюють пил, потрібно проводити у спосіб, що запобігає утворенню пилу.

10. Усі підйимально-транспортні засоби, які використовуються для навантаження та перевезення азбесту, корабельні трюми, палуби, складські приміщення після розвантаження мають ретельно очищатися за допомогою пристроїв, забезпечених пиловловлювачами. Допускається очищення вологим способом.

11. Перед закладкою на зберігання всі вантажні одиниці ретельно перевіряються на чистоту та наявність пошкоджень. За неможливості відновлення цілісності пошкоджених мішків проводиться їх заміна на нові.

12. Зберігати азбест та азбестовмісні матеріали і вироби, що утворюють пил, потрібно в закритих складських приміщеннях, захищених від потрапляння води, олії та інших забруднювальних речовин. Якщо тимчасового зберігання

азбесту поза складом уникнути неможливо, вантажні одиниці мають бути захищені тентами, чорними пластиковими або іншими покриттями.

13. Забороняється зберігати азбест навалом без пакування та транспортувати незапакований азбест у відкритих кузовах автомашин, на залізничних платформах або у вагонах.

VI. Вимоги до збирання, зберігання, транспортування, утилізації та/або поховання азбестовмісних відходів

1. Поводження з азбестовмісними відходами здійснюється з урахуванням вимог законодавства про відходи.

2. Тверді відходи (зв'язаний азбест, азбоцемент, відходи від розпорювання швів, розбиті гальмівні колодки, залишки гуми, просоченої бітумною мастикою, тощо) до їх видалення зберігаються в місцях, в яких відсутня небезпека їх руйнування.

Сипучі відходи зберігаються в непроникних мішках, контейнерах.

При застосуванні ручного прибирання використовуються індивідуальні засоби захисту органів дихання (респіратори).

Мішки (або іншу тару), які містили сипучі азбестові волокна, слід видаляти за допомогою подрібнення та/або упакування в щільні кабельні стоси у спеціально відведеному місці (приміщенні), позначеному попереджувальними знаками із зазначенням засобів індивідуального захисту.

Рідкі азбестовмісні відходи повинні зливатися у спеціальні контейнери, ємності або відстійники, котрі мають періодично очищатися від них. Переливання шламу та його висихання не допускаються.

3. Не допускається повторне використання як тари звільнених від азбесту мішків. Допускається їхнє подрібнювання з подальшим розплавлюванням (для утилізації).

4. Пакування звільнених від азбесту мішків у пилонепроникну тару потрібно здійснювати в укритті, позначеному попереджувальними знаками та написами і приєднаному до аспіраційної системи.

VII. Вимоги до виробничих приміщень з переробки та утилізації азбесту, азбестовмісних матеріалів і виробів

1. Усі виробничі приміщення мають бути оснащені загальною припливно-втяжною вентиляцією та аспіраційними системами в місцях, де проводяться:

дроблення, подрібнювання, просіювання, сепарація, змішування, пакування та переміщення з використанням засобів безперервного транспорту азбестовмісних матеріалів і виробів, що утворюють пил;

різання, штампування, свердління, розпилювання, подрібнення або інша механічна обробка азбестоцементних, фрикційних і теплозвукоізоляційних матеріалів і виробів, виготовлених на основі азбесту.

2. Аспіраційні системи необхідно блокувати з виробничим обладнанням для виключення можливості роботи останнього при відключеній вентиляції.

3. Аспіраційні системи та пилогазоуловлювальні установки мають відключатися не раніше ніж через 20 хвилин після зупинки технологічного устаткування.

4. Спосіб подачі припливного повітря, що має надходити із зони з меншим забрудненням, та його швидкість у робочій зоні повинні виключати вторинне пилоутворення. Подачу припливного повітря необхідно здійснювати через обладнання, що забезпечує рівномірний розподіл повітря в робочій зоні. Швидкість руху повітря в робочій зоні має бути в межах 0,1-0,6 м/с.

5. Припливне опалювально-вентиляційне устаткування, кондиціонери, що обслуговують приміщення, у яких не допускається рециркуляція повітря, потрібно розміщувати в ізольованих приміщеннях.

6. Місцеві нагрівальні прилади повинні мати поверхню, що забезпечує легке доступне вологе прибирання або миття.

VIII. Вимоги щодо забезпечення працівників засобами індивідуального захисту

1. Роботодавець забезпечує проведення регулярних вимірів концентрації волокон азбесту в повітрі на робочому місці.

2. Якщо вплив не може бути зменшено іншими способами, а дотримання граничного значення вимагає використання ЗІЗ органів дихання, їх використання не може бути постійним і здійснюється в межах необхідного мінімуму для кожного працівника.

3. Для будь-якого періоду, що вимагає носіння ЗІЗ органів дихання, передбачаються перерви для відпочинку залежно від фізичних потреб працівників та кліматичних обмежень, за погодженням з працівниками (їх представниками), відповідальними за охорону здоров'я та безпеку праці на підприємстві або в установі

4. При виборі ЗІЗ слід враховувати комплексний вплив азбесту, азбестовмісних матеріалів і виробів, дію яких працівник може зазнати при виконанні трудових обов'язків. ЗІЗ підбираються відповідно до антропометричних даних працівника.

5. Зони або ділянки робіт, де концентрація азбестовмісного пилу перевищує або може перевищувати встановлені гранично допустимі концентрації, мають бути позначені попереджувальними знаками та написами «Працювати із застосуванням засобів захисту органів дихання».

6. При роботах з азбестом та азбестовмісними матеріалами й виробами, що утворюють пил, на всіх робочих місцях, у приміщеннях, зонах та на ділянках обов'язкове застосування ЗІЗ органів дихання.

7. Служба охорони праці підприємства визначає типи рекомендованих до застосування респіраторів з урахуванням найбільшої концентрації пилу, встановленої на кожному робочому місці.

8. Догляд та обслуговування ЗІЗ здійснюються із застосуванням мийних та дезінфекційних засобів відповідно до Мінімальних вимог безпеки і охорони здоров'я при використанні працівниками засобів індивідуального захисту на робочому місці, затверджених наказом Міністерства соціальної політики України від 29 листопада 2018 року № 1804, зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 27 грудня 2018 року за № 1494/32946.

9. Для захисту рук від подразнювальних факторів необхідно користуватися захисними мазями, пастами, кремами. При контакті відкритих частин тіла працівників із сирогою азбестоцементною масою шкіру необхідно захищати мазями, пастами, силіконовим кремом або вазеліном.

ІХ. Вимоги до санітарно-побутового забезпечення працівників

1. Санітарно-побутові приміщення у кожному окремому випадку мають відповідати характеру та умовам праці, забезпечувати оптимальні санітарно-гігієнічні умови перебування в них з урахуванням розрахункової чисельності груп працівників.

2. У складі санітарно-побутових приміщень слід передбачити окремі гардеробні приміщення для забрудненого одягу та гардеробні для чистого одягу, душові, та приміщення для зберігання респіраторів.

3. Перевдягання дозволяється в гардеробній для чистого одягу.

4. Душові кімнати мають розміщуватися між гардеробною для забрудненого одягу та гардеробною для чистого одягу.

5. Підлоги, стіни, обладнання гардеробних та душових підлягають дезінфекції після кожної робочої зміни.

6. Для працівників на підприємствах, що використовують азбест, азбестовмісні матеріали та вироби, мають виділятися окремі приміщення для

відпочинку, приймання їжі, обігріву з оптимальними параметрами мікроклімату. Меблі для таких приміщень виготовляються з матеріалів, що легко очищаються та дезінфікуються.

7. Підприємства забезпечуються достатньою кількістю питної води, що розраховується відповідно до проектної документації з урахуванням потужності та обсягу виробництва.

8. Вода, що використовується для господарсько-побутових і питних потреб, повинна відповідати вимогам Державних санітарних норм і правил «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною» (ДСанПіН 2.2.4-171-10), затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 12 травня 2010 року № 400, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 01 липня 2010 року за № 452/17747.

9. Контроль мікрокліматичних умов здійснюється шляхом вимірювання температури, відносної вологості, швидкості руху повітря (двічі на рік – у теплий і холодний періоди), інтенсивності теплового випромінювання згідно з вимогами Державних санітарних норм «Санітарні норми мікроклімату виробничих приміщень» (ДСН 3.3.6.042-99), затверджених постановою Головного державного санітарного лікаря України від 01 грудня 1999 року № 42.

10. Працівники, яких приймають на роботу, та працівники, зайняті на переробці, утилізації та на роботах, пов'язаних з впливом азбесту, обов'язково проходять попередні (під час прийняття на роботу) та періодичні (протягом трудової діяльності) медичні огляди згідно з Порядком проведення медичних оглядів працівників певних категорій, затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України від 21 травня 2007 року № 246, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 23 липня 2007 року за № 846/14113.

Х. Вимоги до медичного забезпечення працівників

1. Роботодавець забезпечує проведення попереднього медичного огляду кожного працівника до того, як вони будуть піддані впливу пилу, утвореного азбестом або матеріалами, що містять азбест, на робочому місці.

2. Попередній медичний огляд, вказаний в пункті 1 цього розділу, включає медичне обстеження грудної клітини. Практичні рекомендації для медичного огляду працівників, які підпадають під вплив пилу, утвореного азбестом або матеріалами, що містять азбест, наведено у Додатку 1 до цих Державних санітарних норм і правил.

3. Роботодавець забезпечує проведення періодичних медичних оглядів не рідше ніж один раз на три роки, поки продовжується вплив азбесту.

4. Лікар або заклад охорони здоров'я, відповідальний за медичний нагляд за працівниками, які піддаються впливу азбесту, заводить медичні картки на кожного працівника відповідно до законодавства.

5. За результатами медичного огляду, лікар або заклад охорони здоров'я, відповідальний за проведення медичного огляду працівників, відповідно до законодавства надає рекомендації щодо можливих заходів індивідуального захисту чи превентивних заходів та/або визначає відповідні заходи. Такі заходи можуть у разі потреби включати виведення відповідного працівника з-під будь-якого впливу азбесту.

6. Працівникам надається інформація та консультації стосовно спостереження за станом їх здоров'я, яке може здійснюватися після закінчення впливу азбесту.

7. Лікар або заклад охорони здоров'я, відповідальний за проведення медичного огляду працівників, може встановити, що динамічне спостереження за станом здоров'я працівника необхідно продовжувати після закінчення впливу азбесту протягом часу, який він вважає необхідним для забезпечення охорони здоров'я відповідної особи. Таке спостереження повинно здійснюватися відповідно до законодавства.

8. Працівник або роботодавець можуть вимагати перегляду результатів медичного огляду та рекомендацій, зазначених в пункті 5 цього розділу, відповідно до законодавства.

9. З урахуванням пункту 2 розділу II цих Державних санітарних норм і правил, вживаються заходи, зазначені у пунктах 10-15 цього розділу.

10. Роботодавець вносить інформацію про працівників, відповідальних за здійснення діяльності, зазначеної в пункті 1 розділу I цих Державних санітарних норм і правил, до Журналу обліку працівників, що зазнають або можуть зазнавати дію шкідливого впливу азбестового пилу або пилу, що виділяється з азбестовмісних матеріалів та виробів (далі – Журнал), за формою, наведеною у Додатку 2.

11. Лікар та/або заклад охорони здоров'я, відповідальний за проведення медичних оглядів працівників, повинні мати доступ до Журналу, передбаченого в пункті 10 цього розділу.

12. Кожен працівник повинен мати доступ до даних в Журналі, передбаченого в пункті 10 цього розділу, які стосуються особисто його.

13. Працівники (їх представники), відповідальні за охорону здоров'я та безпеку праці, повинні мати доступ до загальної анонімної інформації в Журналі, передбаченому в пункті 10 цього розділу.

14. Журнал, передбачений в пункті 10 цього розділу і особисті медичні картки, зазначені в пункті 4 цього розділу, зберігається сорок років після закінчення впливу азбесту відповідно до вимог законодавства.

15. У разі припинення діяльності підприємства відповідно до положень законодавства, документи, наведені у пунктах 4 та 10 цього розділу, передаються роботодавцем до територіального органу Держпраці.

16. Облік випадків азбестозу і мезотеліоми здійснюється відповідно до вимог законодавства.

**В.о. Генерального директора
Директорату громадського здоров'я
та профілактики захворювань**

Олексій ДАНИЛЕНКО

Додаток 1
до Державних санітарних норм і
правил «Про безпеку і захист
працівників від шкідливого впливу
азбесту та матеріалів і виробів, що
містять азбест
(пункт 2 розділу X)

**Практичні рекомендації
для медичного огляду працівників, які підпадають під вплив пилу,
утвореного азбестом або матеріалами, що містять азбест**

1. Сучасні знання показують, що вплив вільних азбестових волокон може викликати такі хвороби:

азбестоз;
мезотеліому;
бронхіальну карциному;
шлунково-кишкову карциному.

2. Лікар та/або заклад охорони здоров'я, відповідальні за проведення медичних оглядів працівників, які піддаються впливу азбесту, мають бути обізнаними з умовами або обставинами впливу на кожного працівника.

3. Медичний огляд працівників повинен здійснюватися відповідно до принципів і практики виробничої медицини та включати щонайменше такі заходи:

ведення медичних карток та записів про виробничу історію кожного працівника;
особисті бесіди;
загальний клінічний огляд з особливою увагою до грудної клітини;
тести на функціонування легень (дихальні об'єми та ритми).

4. Лікар та/або заклад охорони здоров'я, відповідальні за проведення медичних оглядів працівників, повинні обрати подальші обстеження, такі як тести на слинну цитологію, рентгенографія грудної клітини або томоденситометрія, в світлі останніх знань в галузі виробничої медицини.
